

9. Gurkov, I. B., Zelenova, O. I., Mutovin, A. A. (2007). *Biznes-strategii i sotsialno-kadrovaya politika rosiyskikh predpriyatiy*. Moscow: Vysshaya shkola ekonomiki, 81.

10. Sorokina, M. V. (2006). *Strategicheskoe upravlenie personalom v torgovle*. SPb, 327.

11. Ivanovskaya, L. (2009). *Strategiya upravleniya personalom*. Kadrovik. Kadrovyy menedzhment, 1, 4–11.

12. Zelenova, O. I.; Scherbina, V. V. (Ed.) (2004). *Strategiya upravleniya personalom. Upravlenie chelovecheskimi resursami: menedzhment i konsultirovanie. Rules for the Citing of Sources*. Available at: <http://ecsocman.hse.ru/text/19209218/>

13. Garmider, L. D. (2015). *Rozvitok kadrovogo potentsialu torgovelnih pidpriemstv. Ekonomika ta upravlinnya pidpriemstvami (za vidami ekonomichnoyi diyalnosti)*. Poltava: VNZ Ukoopsilki «PUET», 38.

Рекомендовано до публікації д-р екон. наук Павлова В. А.

Дата надходження рукопису 23.02.2015

Гармідер Лариса Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра маркетингу. Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля, вул. Набережна Леніна, 18, м. Дніпропетровськ, Україна, 49000

E-mail: garm@ukr.net

УДК 336.717.3

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.39750

ВПЛИВ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТОНІКИ РОЗВИТКУ БАНКІВ

© **В. В. Коваленко**

У статті розкрито основні актуальні питання формування депозитної політики банків та її вплив на їх депозитну діяльність. Визначено концептуальні положення формування та реалізації депозитної політики банків в сучасних умовах. Доведено необхідність зміни архітектури розвитку банків за рахунок реалізації стратегії депозитного менеджменту

Ключевые слова: депозитна політика, архітектура банків, депозитна база, депозитні продукти, депозитний ринок

In the article the basic pressing questions of forming the deposit policy of banks and its influence are exposed on their deposit activity. Conceptual positions of forming and realization of deposit policy of banks are determined in modern terms. The necessity of change the architectonics of development of banks is well-proven due to realization of deposit management strategy

Keywords: deposit policy, architectonics of banks, deposit base, deposit products, deposit market

1. Вступ

Банківська система України на сучасному етапі розвитку переживає часи глибокої депресії, що пов'язано в першу чергу з відсутністю довіри до банків як основних суб'єктів фінансового ринку з боку вкладників та кредиторів, зниження інвестиційної привабливості банківської системи, зарегульованість банківської діяльності, яка витікає із реалізації макроекономічних функцій банківської системи. Зазначені функції реалізуються через збалансованої поведінки банків щодо залучення та розміщення коштів, і з цього приводу актуальним питанням є формування ресурсної бази банків за рахунок депозитних джерел.

2. Постановка проблеми

Формування депозитної політики банків займає провідне місце у забезпечення ефективної депозитної діяльності банків. Тривалий період часу питання депозитної політики в Україні не приділялося належної уваги. Це пов'язано з тим, що попит на банківські послуги значно перевищував пропозицію, висока інфляція, наявність дешевих ресурсів – усі ці умови забезпечували високу норму прибутку банківських операцій, змінюючи саму природу їх ризику.

Вільний доступ до коштів ринку міжбанківського кредитування, дозволяла банкам підтримувати прийнятну структуру залучених коштів.

Останні банківські кризи привели до того, що кожен банк в межах нормативно-правової бази повинен формувати ефективну депозитну політику щодо процентної політики, структури залучення ресурсів, джерел поповнення власного капіталу з метою нівелювання та покриття прийнятих ризиків.

3. Літературний огляд

Теоретичні концепції, присвячені проблематиці формування депозитної політики банків, ускладнюються зміною умов функціонування і обігу позичкового капіталу. Значні розробки у вивченні депозитів у складі ресурсної бази сучасних банківських інститутів здійснили такі зарубіжні економісти як Г. Айленбергер, Р. Еллер, П. Роуз [1], що аналізували проблеми формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази банку. Проблема формування ефективної депозитної політики банків присвячені дослідження вітчизняних економістів, зокрема В. Антонюка [2], О. Васюренко [3], О. Дмитрієва [4], Д. Олійник [5], Н. Парасія-Вергуленко [6] та ін. Відда-

ючи належне науковим працям вітчизняних та зарубіжних вчених з даної проблематики, варто зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки окремих питань щодо оптимального співвідношення депозитних інструментів та особливості формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції та банківської кризи.

4. Характеристика основних підходів до формування та реалізації депозитної політики банків в сучасних умовах розвитку економіки України

Сучасні виклики розвитку банківської діяльності засвідчують, що для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розмішувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту банків. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки вимушені пропонувати своїм клієнтам нові послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти [4].

Депозитна політика – це складне економічне явище; її суть необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значеннях. У широкому – депозитну політику банку характеризують як стратегію і тактику банку при його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у вузькому значенні розуміють стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності [7]. Відповідно ефективність управління та функціонування банків в значній мірі визначається ефективністю реалізації депозитної політики.

Банківська система України знаходиться на етапі сегментації ринку банківських послуг між окремими банківськими інститутами, яка, в свою чергу, забезпечується відповідною архітектонікою розвитку банків. Існує тісний взаємозв'язок між розвитком депозитного ринку та процесами стабілізації грошової одиниці, грошово-кредитного ринку, зростанням грошових доходів населення та соціально-економічним зростанням загалом (рис. 1).

Як видно із даних рис. 1, темпами зростання зобов'язань банків та грошовою базою є прямо пропорційна залежність

В цілому можна сказати, що в економіці України з початку 2015 року зберігалися негативні тенденції минулого року, обумовлені зупинкою та руйнуванням підприємств і інфраструктури внаслідок ведення військових дій; скороченням зовні-

шнього попиту внаслідок ускладнених торгівельних відносин з Російською Федерацією; зниженням споживчого та інвестиційного попиту, зокрема: зростання індексу споживчих цін прискорилося у січні до 28,5 % в річному вимірі, базової інфляції – до 26,1 % внаслідок ефектів знецінення гривні, високих інфляційних та девальваційних очікувань та підвищення акцизів; падіння обсягів промислового виробництва прискорилося до 21,3 % в річному вимірі; дефіцит платіжного балансу становив 890 млн. дол. США; тривалого зниження золотовалютних резервів (до 6,4 млрд. дол. США); зберігалась тенденція відпливу депозитів, насамперед вкладів населення.

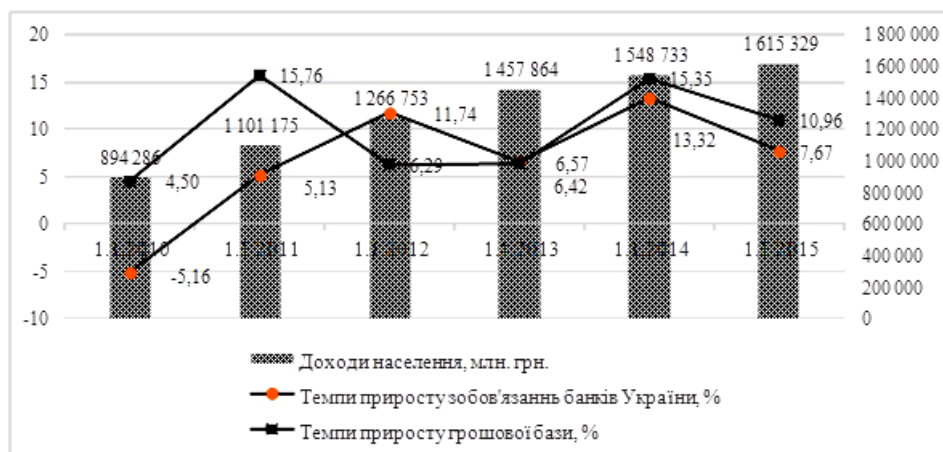

Рис. 1. Динаміка доходів населення, темпів приросту зобов'язань та грошової бази за період з 01.01.2010

по 01.01.2015, на початок періоду (складено автором за матеріалами [8, 9])

У періоди стабілізації економічних процесів значними темпами зростали кошти фізичних осіб (рис. 2.). Як видно з представлених даних, кошти суб'єктів господарювання за період дослідження зростали, але меншими темпами, ніж кошти фізичних осіб (на 212 133 млн. грн. або більше, ніж у п'ять разів). Відповідно, їх частка в зобов'язаннях за період дослідження зменшилась на 13 в. п. і склала 22 %. Динаміка коштів суб'єктів господарювання мала схожу динаміку з коштами фізичних осіб, але їх залишки мали менші коливання: зростання до початку 2009 року; у період кризи 2008–2009 рр. – скорочення залишків на 28724 млн. грн.; за 2009–2014 рр. – стабільне зростання кожного року, що призвело до нарошення ресурсів на 137 057 млн. грн.

Таким чином, ми можемо стверджувати про вплив на формування депозитних ресурсів банків їх депозитної політики, соціальної відповідальності та фінансової грамотності населення (якщо враховувати чинники ринкової економіки без політичних рішень).

У випадках кризових явищ, депозитна діяльність банків повинна бути направлена на розробку депозитної стратегії, яка направлена на залучення нових клієнтів, а саме: стратегія розвитку та стратегія диверсифікації; утримання існуючих клієнтів (стратегія проникнення); впровадження нових напрямків розвитку в продуктах та послугах (інноваційна стратегія).

Рис. 2. Динаміка коштів фізичних осіб у банках України за 2005–2014 рр. (складено автором на основі використання матеріалів [8])

Процес формування депозитної політики банків повинен визначатися концептуальними положеннями її реалізації (рис. 3).

Реалізація представлених концептуальних положень передбачає зміну в архітектоніці банку за рахунок посилення депозитного менеджменту банку.

У свою чергу депозитний менеджмент передбачає використання таких його інструментів: аналіз, планування, робота із залучення клієнтів і контроль у процесі прийняття управлінських рішень щодо депозитної бази та депозитних ризиків.

Основною метою впровадження системи депозитного менеджменту банку повинна бути організація депозитної діяльності, спрямована на оптимізацію ресурсної бази банку та підвищення ефективності функціонування, враховуючи стратегічні цілі та завдання.

До завдань, які повинні забезпечити досягнення даної мети, слід віднести такі: виконання вимог НБУ щодо дотримання встановлених економічних нормативів; недопущення наявності в банку коштів, які не приносять доходу, крім тієї її частини, яка забезпечує формування обов'язкових резервів; підтримка певного співвідношення між власними і залученими коштами; забезпечення одержання банком прибутку за рахунок залучення якомога «дешевших» ресурсів; забезпечення взаємозв'язку і взаємоузгодженості між депозитними операціями і операціями з видачі позик за їх строками та сумами; особливу увагу в процесі організації депозитних операцій

приділяти строковим депозитам, які найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку; постійно намагатися, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними (резерв вільних банківських ресурсів визначається як різниця між залишками коштів на поточних та інших депозитних рахунках і величиною позичкової заборгованості); здійснювати заходи щодо розвитку банківських послуг і підвищення якості та культури обслуговування клієнтів, що буде сприяти залученню вільних грошових коштів; досягнення часової стабільності ресурсів банку; мінімізація ризиків, пов'язаних з проведенням пасивних операцій (насамперед відсоткового ризику та ризику незбалансованої ліквідності); мінімізація витрат за портфелем зобов'язань банку [4, 14].

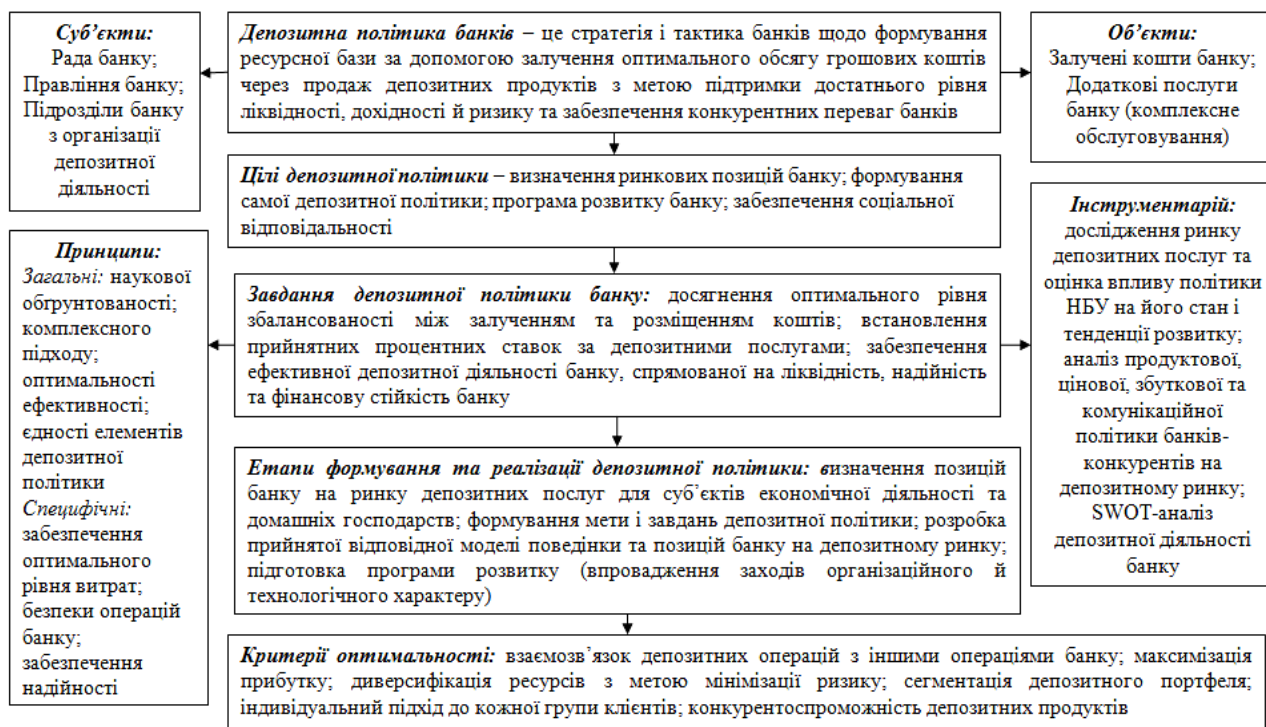

Рис. 3. Концептуальні положення формування і реалізації депозитної політики банку (складено автором з використанням матеріалів [10–13])

6. Висновки

Таким чином, ми можемо стверджувати, що депозитна політика банків в першу чергу пов'язана із забезпеченням стабільної ресурсної бази на вигідних для банків умовах та захисту інтересів вкладників та кредиторів.

З метою удосконалення зазначеного процесу вважаємо за доцільне:

- введення диференційованих норм до капіталів банків, що приймають строкові вклади від депозитних осіб;

- фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинен підвищити диференціацію ставок збору по валютних та гривневих депозитах;

- ініціювання прийняття законодавчих норм щодо перегляду положень дострокового розірвання депозитних договорів;

- в межах проектів поширенням фінансової грамотності, за необхідне є проведення інформування громадян про переваги депозитів. Окрім поліпшення захищеності та умов депозитів, необхідно також боротись із нерозумінням широкого загалу можливостей та переваг банківських послуг і з стереотипами щодо їх ненадійності;

- альтернативою ощадним вкладом (але не заміщенням) повинні стати додаткові типи депозитів, які заохочують довгострокові заощадження у гривні;

- обмежити вартість знову залучених валютних депозитів на рівні 6 % у доларах США, 4 % у Євро;

- запровадити обмежувальні заходи щодо повернення валютних депозитів виключно у випадку дострокового розірвання договору вкладу;

- зняти обмеження на видачу депозитів в іновалюті після закінчення терміну вкладу;

- зняти обмеження на купівлю валюти фізичними особами для детінізації валютного ринку;

- виплачувати депозити в іновалюті та проценти за валютними вкладом у валюті вкладу, передбачивши проведення у національній валюті операцій з обслуговування.

Література

1. Питер, Р. С. Банковский менеджмент [Текст] / Р. С. Питер; пер. с англ. – М.: Дело, 1995. – 768 с.
2. Антонюк, В. В. Фінансова криза може коштувати Україні 50 млрд. дол. [Текст] / В. В. Антонюк // Економічна правда. – 29 жовтня 2008.
3. Васюренко, О. В. Банківський менеджмент [Текст]: навч. посіб. / О. В. Васюренко. – К.: Академія, 2001. – 320 с.
4. Дмитрієва, О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку [Текст] / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 15–17.
5. Олійник, Д. Л. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності [Текст] / Д. Л. Олійник // Банківська справа. – 2000. – № 2. – С. 42–44.
6. Герасимович, А. М. Аналіз банківської діяльності [Текст]: навч. пос. / А. М. Герасимович, М. Д. Алексєнко, І. М. Парасій-Вєргунєнко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича; вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 600 с.

7. Андрушків, Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення [Текст] / Т. Андрушків // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. – 2012. – № 17. – С. 3–13.

8. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>

9. Макроекономічні показники [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896.

10. Олексєнко, М. В. Депозитна політика банків на сучасному етапі [Текст] / М. В. Олексєнко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4 (16). – С. 166–169.

11. Шульга, Н. П. Банківський контролінг: підручник [Текст] / Н. П. Шульга. – К: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 437 с.

12. Бартош, О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування [Текст] / О. М. Бартош // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 97–101.

13. Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с.

14. Дребот, Н. П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг [Електронний ресурс] / Н. П. Дребот. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/RE/2008_4/Re200804_17.pdf

References

1. Piter, R. S. (1995). A bank management. Moscow: Delo, 768.
2. Antonuk, V. V. (2008). A financial crisis can cost to Ukraine 50 milliards of dollars. The Economic true.
3. Vasurenko, O. V. (2001). Bank management. Kiev: Academiya, 320.
4. Dmitriyeva, O. (2008). Optimization of deposit activity of commercial bank. Finances of Ukraine, 5, 15–17.
5. Oliynik, D. L. (2002). A resource base of the Ukrainian commercial banks as source of liquidity. Banking, 2, 42–44.
6. Gerasimovich, A. M., Alekseenko, M. D., Parasiy-Vergunenko, I. M. (2006). Analysis of bank activity. Kiev: KNEU, 600.
7. Andryshkiv, T. (2012). A deposit policy of commercial bank and directions of her perfection. Ukrainian science: the past is modern, future, 17, 3–13.
8. Basic performance of banks of Ukraine (2015). Available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>
9. Macroeconomic indexes (2015). Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896
10. Oleksenko, M. (2011). Deposit policy of banks on the modern stage. Announcer of the Berdiansk university of management and business, 4 (16), 166–169.
11. Shulga, N. (2011). Bank контролінг. Kiev: Kyiv National University of Trade and Economics, 437.
12. Bartosh, O. (2008). A deposit policy of bank and basic stages of her forming. Announcer of university of banking of the National bank of Ukraine, 3, 97–101.
13. Salo, I., Kriklii, E. (2007) Financial management of bank. VTD «Universytets'ka knyga», 314.
14. Drebot, N. Strategy of bank establishment at the market of deposit services. Available at: http://nbuv.gov.ua/portal/ofSoc_Gum/RE/2008_4/Re200804_17.pdf

Дата надходження рукопису 26.02.2015

Коваленко Вікторія Володимирівна, доктор економічних наук, професор. кафедра банківської справи, Одеський національний економічний університет, вул. Преображенська, 8, м. Одеса, Україна, 65026
E-mail: kovalenko-6868@ mail.ru